

QuickScan-Handschrift groep 5-8

Handleiding voor leerkrachten

Januari 2023

De QuickScan-Handschrift voor groep 5-8 hebben we aangevuld met beoordeling van de snelheid. Ook zijn voorbeelden van handschriften toegevoegd ter ondersteuning van beoordeling van de leesbaarheid. Ook hebben we link toegevoegd van de webinar QuickScan-Handschrift (21 juni 2021).*

Doel QuickScan-Handschrift

Met deze QuickScan maak je zichtbaar welke leerlingen voldoende leesbaar en met voldoende snelheid schrijven en welke leerlingen meer ondersteuning nodig hebben bij hun handschriftontwikkeling. Met een aantal tips kun je deze leerlingen een extra impuls geven ter verbetering. Daarmee kun je voorkomen dat er een doorverwijzing nodig is naar een kindtherapeut. De QuickScan is in ongeveer 15 minuten af te nemen in je groep. De analyse van de resultaten kost ongeveer 20 minuten.

Afname

Het afnemen van de QuickScan handschrift duurt maximaal 15 minuten.

Materiaal

Maak twee prints voor elke leerling:

- bijlage 1: leerling invulblad
- bijlage 2: overschrijfttekst 'jan is bij oom'

De leerlingen gebruiken de pen of het potlood waarmee ze gewoonlijk schrijven. De gum blijft in het laatje. Zorg voor een goed werkende pen of een potlood met geslepen punt.

Print één print voor de leerkracht:

- bijlage 3: leerkracht invulblad

Uitvoering

1. Deel de leerling invulbladen uit (wacht nog met uitdelen van de overschrijfttekst).
2. Geef de volgende instructie:
*"Schrijf je naam en groep op het blaadje,
Schrijf nu het alfabet op in de letters, de letters staan al op het voorbeeld. Doe dat zoals je hebt geleerd (kan dus lopend-of blokschrift zijn). Als je niet genoeg ruimte hebt, schrijf je eronder verder. Een foutje maken is niet erg. Streep het door en werk gewoon verder. Ga niet gummen.
Schrijf nu de dubbelklanken op.
Schrijf nu de cijfers van 1 tot 10 op."*

3. Als alle kinderen hiermee klaar zijn: deel de overschrijfttekst uit en geef de volgende instructie:
*“Draai je blaadje om, we gaan op de achterkant schrijven (De leerlingen schrijven dus op ongelinieerd papier).
We gaan 5 minuten de tekst overschrijven, je mag pas beginnen als ik ‘start’ zeg.
Begin bovenaan bij ‘jan is bij oom’, (een simpele tekst voor oudere kinderen maar deze is genormeerd).
Begin elke nieuwe zin op een nieuwe regel, zoals in het voorbeeld.
Schrijf zoals je altijd schrijft: in je eigen tempo, dus niet sneller of langzamer dan anders. Het is veel tekst, die je echt niet in 5 minuten af kunt krijgen.
En schrijf even mooi en snel zoals je altijd schrijft.
Als ik een stopteken geef, leg je je potlood/pen neer ook al ben je midden in een woord.”*
Hierna kun je ervoor kiezen ook de hoofdletters te laten opschrijven.
4. Zet de timer op 5 minuten aan en geef het startsein.
5. Na 5 minuten geef je het stopteken, de leerlingen mogen de zin NIET afmaken.
Vraag ter controle: *“Heeft ieder zijn naam en groep op het blaadje gezet?”*
6. Verzamel alle werkbladen van de leerlingen. Hiermee voer je de **zeefmethode voor de leesbaarheid** uit:
 - Neem het leerkracht invulblad (bijlage 3) en vul de algemene gegevens van de groep in.
 - Pak één voor één een werkblad op met de overgeschreven ‘jan is bij oom’-tekst. Let erop dat je niet naar de naam van het kind kijkt.
 - Beoordeel de overgeschreven tekst op basis van een globale indruk;
 - Voldoende leesbaar* resultaat leg je op de groene stapel;
 - Onvoldoende leesbaar resultaat leg je op de rode stapel;
 - Bij twijfel leg je het blad op de oranje stapel.

**Aan het eind van dit document geven we enkele voorbeelden van voldoende leesbare en onvoldoende leesbare handschriften. Zie ook figuur Zeefmethode voor groep 5-8.*

 - Pak de oranje en rode stapel en draai de bladen om; beoordeel de letter- en cijfervormen. Schrijf of teken de foutieve/onleesbare vormen op het invulblad.
 - Draai het blad terug naar ‘jan is bij oom’-tekst en beoordeel de letterverbindingen. Schrijf of teken de foutieve/onleesbare letterverbindingen op het invulblad.
 - Noteer opvallendheden per vak indien nodig.
 - Gebruik eventueel voor extra leesbaarheidscriteria de checklist met handschriftcriteria uit het boek BOOM ‘Aan de slag met handschriftonderwijs’ (Overvelde & Nijhuis-van der Sanden, 2019) bijlage 2B.

- Voeg tenslotte de rode en oranje stapels samen; je hebt nu twee stapels leesbaarheid' gemaakt: groen en oranje-rood.
- 7. De volgende stap is het beoordelen van de schrijfsnelheid *van alle handschriften* op basis van het aantal geschreven letters. Iedere groep heeft eigen snelheidsnormen.
 - Tel het aantal geschreven letters, tel ook de doorgestreepte letters/woorden mee.
 - Gemiddeld aantal letters halverwege het leerjaar (na 5 min overschrijfttekst 'jan is bij oom'):
 - o Groep 5: 176
 - o Groep 6: 196
 - o Groep 7: 247
 - o Groep 8: 269
 - o Aan het eind van de handleiding vind je de afkappunten voor de groepen 5-8
- Kijk in de tabel voor het gemiddeld aantal letters per leerjaar: schrijft een leerling sneller, dan is de schrijfsnelheid voldoende. Heeft een leerling minder dan het gemiddeld aantal letters geschreven, leg dan het handschrift op de stapel 'onvoldoende snelheid'.

Zeefmethode voor groep 5-8

Jan is bij oom	Voldoende	Twijfel	Onvoldoende
Leesbaarheid	- Tekst is leesbaar - Letters en cijfers zijn op de juiste manier gemaakt - Letterverbindingen zijn op de juiste manier gemaakt	- Tekst is twijfelachtig leesbaar - Een aantal letters en/of cijfers zijn niet op de juiste manier gemaakt - Een aantal letterverbindingen zijn niet op de juiste manier gemaakt	- Tekst is slecht of niet leesbaar - Veel letters en/of cijfers zijn niet op de juiste manier gemaakt - Veel letterverbindingen zijn niet op de juiste manier gemaakt

Snelheid	Hoger dan het gemiddelde van de jaargroep		Lager dan het gemiddelde van de jaargroep
----------	---	--	---

8. Je kunt nu de handschriften indelen in vier kwadranten*:
- leesbaarheid en snelheid: beide voldoende (linksboven); deze leerlingen hebben geen interventie nodig.
 - leesbaarheid en snelheid: beide onvoldoende (rechtsonder); deze leerlingen hebben extra ondersteuning nodig, allereerst gericht op verbetering van leesbaarheid!

- leesbaarheid onvoldoende en schrijfsnelheid hoger dan gemiddeld: geef interventie gericht op verbeteren van leesbaarheid en verminder de hoeveelheid schrijfwerk.
- leesbaarheid voldoende en snelheid onvoldoende (rechtsboven): geef deze leerlingen tempoverhogende oefeningen met aandacht voor behoud van leesbaarheid.

* In het schema '4 stapels: leesbaarheid en snelheid samen' kun je de indeling en het advies in de vorm van stoplichtkleuren teruglezen.

4 stapels: leesbaarheid en snelheid samen

	Snelheid +	Snelheid -
Leesbaar +	++ Leesbaarheid goed Tempo hoger dan gemiddeld Basisgroep geen interventie	+- Leesbaarheid goed Tempo lager dan gemiddeld Tempo verhogende oefeningen met behoud van leesbaarheid
Leesbaar -	-+ Leesbaarheid onvoldoende Tempo hoger dan gemiddeld Leesbaarheid verhogen en in de tussentijd schrijfvermindering bieden	-- Leesbaarheid onvoldoende Tempo lager dan gemiddeld Extra ondersteuning eerst op leesbaarheid!

Een paar tips voor het verbeteren van de leesbaarheid:

- Kies per week twee focuspunten die je klassikaal bespreekt. Geef hierop extra instructie (doe voor) en geef tijdens het rondlopen specifieke feedback, zowel in de schrijfles als bij andere schriftelijke verwerking. Minstens twee keer per lesdag.
- Bij leerlingen met hardnekkige fouten: kies uit waar je de meeste leesbaarheidswinst mee denkt te behalen (bijvoorbeeld de a en o zijn niet altijd gesloten), maak een reminder kaartje (met de correcte lettersporen) en plak dit op het tafelblad van de leerling.
- Onvoldoende afstand tussen de woorden maakt de tekst moeilijk leesbaar, zowel bij blokschrijvers als bij verbonden schrijvers. Bespreek dit met de leerlingen en bedenk met elkaar tips om de afstand tussen de woorden te houden. Bijvoorbeeld: leg je pink na een woord en schrijf dan het volgende woord, maak de zin zo af. Hoe groot is de afstand nu tussen de woorden? Hoe kun je dit niet meer vergeten?

- Geef in hun schriften deze specifieke feedback in de vorm van tops (hier gaat het goed) en tips (hier kan het beter). Bied extra oefenmomenten, betekenisvol en verbonden aan de lesstof.

Verhogen van schrijftempo

In het boek *Aan de slag met handschriftonderwijs* staat in zes stappen beschreven hoe je kunt werken aan verhogen van het schrijftempo met behoud van leesbaarheid.

We willen graag in kaart brengen wat de uitkomst is van deze QuickScan-Handschrift. Daarom vragen we je een foto te maken van het invulblad van de leerkracht en te mailen naar: schrijvenNL.nl@gmail.com. Gegevens zullen anoniem verwerkt worden. Je kunt ook je vragen mailen.

Kijk op de website www.SchrijvenNL.nl voor het aanbod webinars over de QuickScan en handschriftonderwijs.

* Zie de link naar de eerdere webinar *QuickScan-Handschrift (21 juni 2021)*: vimeo.com/559987895

Wil je al aan de slag?

Lees dan het boek *Aan de slag met handschriftonderwijs*

[https://www.boomtestonderwijs.nl/product/100-8373 Aan-de-slag-met-handschriftonderwijs](https://www.boomtestonderwijs.nl/product/100-8373-Aan-de-slag-met-handschriftonderwijs)

Januari 2023

SchrijvenNL in samenwerking met uitgeverij Boom Testonderwijs

Referentielijst

- Anneloes Overvelde & Ria Nijhuis-van der Sanden (2019). *Aan de slag met handschriftonderwijs. Over het belang van leren schrijven met de hand*. Amsterdam. Boom Testonderwijs
- Ingrid van Bommel-Rutgers, Liesbeth de Vries, Margo van Hartingsveldt & Anneloes Overvelde (2022). *SASS! Samen Aan de Slag met Schrijven*. SchrijvenNL.
- Smits-Engelsman B, Van Bommel-Rutgers I & Van Waelvelde H. (2014). Systematische Opsporing Schrijfproblemen. Technische handleiding. Geraadpleegd op <https://www.schrijvennl.nl/sos-2-nl/sos-2-nl/>
- Overvelde, A., Bommel-Rutgers, I. van, Bosga-Stork, I., Cauteren, M. van, Halfwerk, B., Smits-Engelsman, B., & Nijhuis-van der Sanden, M.W.G. (2011). KNGF Evidence Statement: Motorische schrijfproblemen bij kinderen. *Nederlands Tijdschrift voor Fysiotherapie*, 121, 1-65.

Voorbeelden leesbaarheid

Jan is bij oom
 hij eet ijs
 oom zit op ee bank
 wie zijn er nog meer
 zus en zus

Leerling groep 6

kwaliteit van het handschrift is goed
 schrijfsnelheid (december) is minder dan gemiddeld
 (162 tekens in 5 minuten).

Zus kruipt op de grond, maar Zus springt rond.
 Zus heeft haar ijsje al op. wat smaakt dat lekker.
 Momm! Dat is nog eens smullen.

dan schreeuwt Jan: "

Jan is bij' oom

hij eet ijs

oom zit op en bank

wie zijn er nog meer

z~~u~~ zus en zus

zus kruipt op de grond maar zus springt
 rond. zus heeft haar ijsje al op.
 wat smaakt dat lekker.

Leerling groep 5

schrijfkwaliteit is twijfelachtig:

de tekst is voldoende leesbaar, enkele lettervormen zijn niet correct (z, r, m)

meerdere letterverbindingen zijn niet correct (bank, wie, suus, zus, kruipt, wat)

schrijfsnelheid is onvoldoende (124 letters in 5 minuten)

Jan is bij oom ~~hij~~

hij eet ijs

oom zit op de bank

wie zijn er nog meer
 zus en zus

zus kruipt op de grond

Zus heeft haar ijsje al op wat smaakt
 momm! Dat is nog eens smullen

I schreeuwt Jan: O k

dat
 lekker
 is

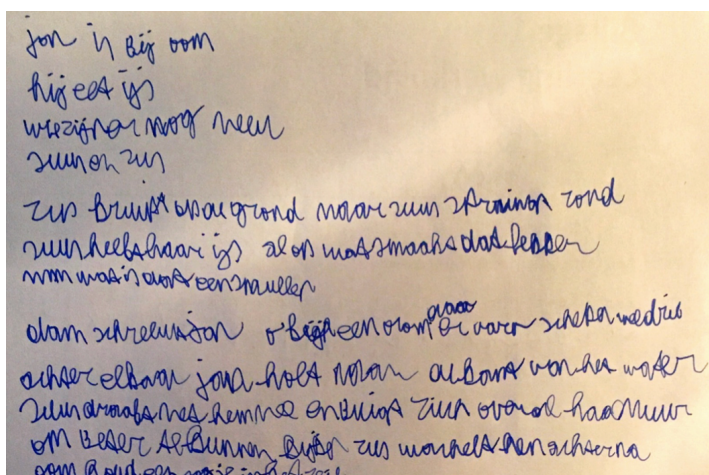
Rood handschrift van een leerling groep 5

veel letters zijn slecht leesbaar (bijvoorbeeld s, ij, z, r, g, d, f, j, aa)

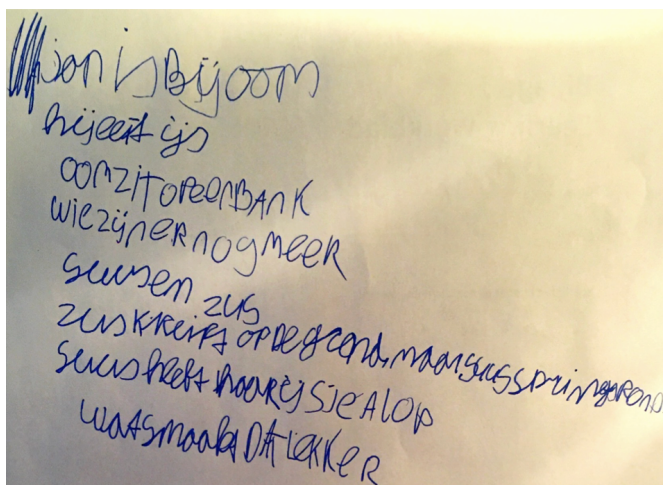
veel letterverbindingen zijn onjuist (jan, bij, oom, etcetera)

het handschrift is slecht leesbaar.

De schrijfsnelheid is voldoende (164 lettertekens in 5 minuten).

Rood handschrift van een leerling van groep 7
veel lettersporen en letterverbindingen zijn niet juist, de tekst is met veel moeite te ontcijferen.

Leerling groep 8 met een rood handschrift

Persoonlijk handschrift, onjuist gebruik van hoofdletters (B, R)

Nauwelijks hoogte verschil tussen rompletters en lus- en stokletters

Woordspaties niet of nauwelijks aanwezig

Schrijfsnelheid minder dan gemiddeld (124 tekens in 5 min)

Aantal (letter)tekens per regel en gemiddelden voor groep 5-8

jan is bij oom	11
hij eet ijs	19
oom zit op een bank	34
wie zijn er nog meer	50
suus en zus	59 lettertekens

Zus kruipt op de grond, maar Suus springt rond. (59 +35) 94 tekens

Suus heeft haar ijsje al op. Wat smaakt dat lekker. 136

Mmm! Dat is nog eens smullen. 160

Dan schreeuwt Jan ^{gr 5} 176 tekens

"O, kijk eens oom. Daar v ^{gr 6}aren schepen, . . . 211

wel drie achter elkaar." Jan holt naar de ka ^{gr 7}nt van het water. 261

Suus draaft met hem ^{gr 8}mee 270

en buigt zich over de kademuur om beter te kunnen kijken. 317 tekens